

วิถีพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน

จ.ชุมพร ตามหลักพุทธสันติวิธี

The Multi-Cultural Way of Wat Khan-ngoen Community in Chumporn Province According to Buddhist Peaceful Means

¹พระโกวิท พลญาโน, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ และ

ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์

¹Pra Kowit Palanano, Phramaha Duangden Thitañño and
Kanthong Wattanapradith

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author. E-mail: Kowitkarakate@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริบททางสังคมพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน จ. ชุมพร ภายใต้กรอบแนวคิดตามหลักพุทธสันติวิธี 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิถีพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน จ. ชุมพร ตามหลักพุทธสันติวิธี เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า

1) สังคมพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน จ.ชุมพร เป็นศูนย์กลางทางการค้าขาย มีกลุ่มคนชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ร่วมกับคนไทยท้องถิ่นเดิม นับถือระบบเครือญาติ เชื้อถือในบุญกุศล มีวัฒนธรรมเชื้อชาติที่หลากหลายและผสมผสานกัน มีความร่วมมือ เป็นชุมชนแห่งความรักความเข้าใจระหว่างกัน

2) ศึกษาวิเคราะห์วิถีพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน เป็นชุมชนเอื้ออารี ด้วยวิถีแห่งการให้ การเสียสละแบ่งปัน (ทาน) คือ การตระหนักในหน้าที่ ให้ความช่วยเหลือ การทำงานรับใช้คน การให้บริการ ให้ความช่วยเหลือด้วยใจ สืบทอดรักษาวินัยชุมชนด้วยความรัก และความเข้าใจ (ปิยวาจา) คือ การไม่ว่าร้ายกัน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน การเคารพให้เกียรติ ไม่เอาเรื่องเชื้อชาติ ศาสนามากกล่าวถึงในทางล้อเล่น มุ่งสร้างสรรค์พัฒนาชุมชน เพื่อบำเพ็ญประโยชน์สุขร่วมกัน (อัตถจริยา) คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์สุขต่อตนและคนอื่น การไม่นิ่งดูดาย มีน้ำใจไมตรีต่อกัน สร้างสิ่งที่ดีงามต่อเพื่อนมนุษย์ ร่วมกันรับผิดชอบ ร่วมกันพิจารณาการพึ่งพาอาศัยกัน มีการสืบสานสายสัมพันธ์วิถีแห่งความเป็นญาติมิตร (สมานัตตตา) คือ ความอดทนอดกลั้น ยอมรับผู้อื่น เห็นผู้อื่นเปรียบเสมือนญาติ มีกิจกรรมร่วมกัน อยู่อย่างสามัคคี และรักกันดุจพี่น้อง

คำสำคัญ: วิถีพุทธวัฒนธรรม; ชุมชน; วัดขันเงิน

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the multicultural context of Wat Khanngoen community, Chumphon Province under the concept of Buddhist Peaceful Means and 2) to analyze the multicultural Way of Wat Khanngoen community in chumporn province according to Buddhist peaceful means. This research is interdisciplinary between a qualitative and field research.

As the result, the multicultural context of the Wat Khanngoen Community in chumporn province is center of trade. There are migrate chinese settle down and living together with the local people. The members of this community believe in relative clan and merit making. Therefore, Wat Khanngoen community is multi-cultural community relies on the various culture. The members live with love and mutul-understanding in community.

By the study, Wat khanngoen community is community of sharing (Dana), responsibility of duty, help, service, services, and mental supporting. The members in community communicate each other's with love and understanding (Piyavācā). In this communicating, they avoid lying. They respect each other, do racism, and no religious parody. The community has creative development for the benefit of happiness (atthacariyā) in order to make happiness for themselves and others. Finally, by the continuity of the relationship, the community has concerned the way of the family (Samānattatā) in order to tolerate, to accept the others, to see other like relatives, to join activity, to live in harmony, and love like brothers.

Keywords: Multi-Cultural Way; Community; Wat Khanngoen

บทนำ

ชุมชนวัดขันเงินในจังหวัดชุมพร ถือเป็นชุมชนเล็กๆ ที่มีความเก่าแก่ และดำรงความเป็นเอกลักษณ์ทางชุมชนโบราณ ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรมท้องถิ่น วิถีอาชีพทางการเกษตร งานประเพณีท้องถิ่นที่เป็นมรดกสืบทอดมายาวนาน และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ ประกอบกับมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่งดงาม เหมาะแก่การอยู่อาศัย อนุรักษ์ประเพณีเก่าแก่ และจัดเป็นแหล่งศูนย์รวมความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ของกลุ่มคนเชื้อสายจีน ไทยพุทธ อิสลามและคริสต์ ประกอบกับชาวพม่า และชนชาติอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน กับการมีกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นเก่าแก่ในชุมชน ที่สืบสานมานานในลักษณะที่พึ่งพาอาศัยกันและกัน และทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นร่วมกัน มีวิถีการดำเนินชีวิตคล้ายๆ กันและ ชุมชนก็ถือได้ว่าเป็นหน่วยสังคมขนาดเล็กที่เป็นฐานของสังคมขนาดใหญ่ๆ ตามลำดับ ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ทางกระแสสังคม ทำให้เกิดการรับรู้อารยธรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นอย่างง่ายดาย จึงมีกระแสการปรับตัวของคนในชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนต่างๆ เกิดการตามกระแส หรือหลงค่านิยมทางสังคมใหม่ๆ โดยปราศจากการยั้งคิด และพิจารณาวัฒนธรรมอันดีงามในอดีต จึงควรให้มีการรณรงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของทางชุมชน หรือขยายแนวทางการเปิดโลกเสรีทางการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มให้มากยิ่งขึ้นเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความรัก สามัคคี โดยทั้งนี้ด้วยการจะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาต่อยอดความรู้ ทางภูมิปัญญา วิถีชาวบ้านแบบยั่งยืน เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างสันติสุข และเพื่อการรณรงค์ กระตุ้นมิติสังคมทางด้านจริยธรรมในกลุ่มชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญมากต่อความรัก สามัคคี และฐานสำนึกรักบ้านเกิด อันเป็นสิ่งสำคัญมากต่อทุกชุมชน โดยการจะเชื่อมความสัมพันธ์ในความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อต่างๆ โดยผ่านหน่วยงาน หรือสถาบันทางสังคมชุมชน เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น มีการร่วมมือกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยการสืบสานประเพณีต่างๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ในการศึกษาวิเคราะห์วิถีพัฒนาธรรมชุมชนวัดขันเงิน จ.ชุมพร ที่ว่าด้วยมุมมองของการสร้างค่านิยมคนในชุมชนให้รักหาเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีชุมชนดั้งเดิม กิจกรรมชุมชนต่างๆ มาใช้ในการขับเคลื่อนสังคมตามหลักพุทธสันติวิธีได้อย่างไร และมีสภาพความเป็นอยู่อย่างไรในการจะอยู่ร่วมกันในชุมชนสันติสุข มีการยึดมั่นในความรักสามัคคี และโดยต้องการทราบว่าหลักการใช้พุทธสันติวิธี ในการเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในชุมชน ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา อาศัยปัจจัยอะไร ในการจะอยู่ร่วมกัน โดยความรักสามัคคี ประองตอง ปราศจากความขัดแย้งในการมีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มตนเอง และเพื่อความคาดหวังที่จะมีขึ้นต่อการขยายตัวของคนในชุมชนต่อไปในอนาคตอันใกล้

วัตถุประสงค์งานวิจัย

- 1) สภาพบริบททางสังคมพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน จ. ชุมพร
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิถีพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน จ. ชุมพร ตามหลักพุทธสันติวิธี

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารงานวิชาการงานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้อง รวมถึงในข้อมูลเว็บไซต์ต่างๆ

ขั้นตอนที่ 2 นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในทางชุมชน และพุทธสันติวิธีมาเป็นกรอบเพื่อออกแบบคำถามที่จะทำการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง โดยได้รับคำแนะนำจากคณาจารย์

ขั้นตอนที่ 3 ทำการสกัดประเด็นข้อมูลสัมภาษณ์ที่เป็นประเด็น พร้อมทั้งได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการอธิบาย ดีความ และสังเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับแนวคิดทางทฤษฎี พุทธสันติวิธีกับสภาพความจริงในชุมชนที่เป็นพื้นที่กรณีศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปผลการวิจัยในเชิงพรรณนา โดยการนำเสนอข้อมูลจากประวัติ ความเป็นมา ของชุมชน สภาพของวิถีพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน ในการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติสุขตามหลัก การทางพุทธสันติวิธี พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 สภาพบริบททางสังคมพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน จ.ชุมพร ผลการวิจัยพบว่า

สังคมพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน มีความเจริญงอกงาม ทั้งทางด้านวัตถุ และจิตใจที่มีการ สืบทอดมาเป็นเวลานาน และตกทอดไปสู่ชนรุ่นหลัง ได้แก่ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี การแต่ง กาย วัฒนธรรม แบ่งประเภทเป็น วัฒนธรรมทางวัตถุหรือรูปนาม และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หรือนามธรรม ได้แก่ ภาษา อุดมการณ์ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ เป็นวิถีชีวิต หรือแบบแผนการดำรงชีวิต เป็นมรดกทางสังคม ถ่ายทอดมาสู่ชนรุ่นหลัง มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคม

พื้นที่ชุมชนวัดขันเงินได้รับอิทธิพลหลักจากเมืองชุมพร ในอดีตเมืองชุมพร มีฐานะเป็นเมืองขึ้นของ อาณาจักรนครศรีธรรมราชที่เป็นเมืองหน้าด่าน และเมื่อได้ค้าขายกับอาหรับก็นับถือศาสนาอิสลาม ต่อมา เมื่อชาวมลายูที่ย้ายมาอยู่เมืองชุมพรในภายหลังก็หันมานับถือศาสนาพุทธมีวัฒนธรรม ประเพณีเหมือนกัน

แต่เมื่อเวลาผ่านไปกว่า 500-600 ปี ที่ชาวจามเข้าปกครองเมืองชุมพรในดินแดนแถบในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นมณฑลชุมพร ต่อมามีการยุบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลเป็นจังหวัด ชุมพรจึงมีฐานะเป็นจังหวัด ชุมชนวัดขันเงินถือเป็นพื้นที่หนึ่ง โดยสภาพแล้วเป็นชุมชนทางการเกษตร และเป็นจุดศูนย์กลางทางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า เพราะในพื้นที่แถบนี้ เดิมเป็นชุมชนท่าเรือข้ามคาบมหาสมุทร มีกลุ่มคนชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ร่วมกับคนไทยท้องถิ่นเดิม และกลุ่มคนจีนนี้เองที่เป็นผู้นำอารยธรรมใหม่ๆ เข้ามาเผยแพร่ รวมถึงการค้าขายจนเป็นแหล่งเศรษฐกิจสำคัญของเมืองหลังสวน และสภาพในอดีตเมืองหลังสวนเป็นแหล่งที่มีผลไม้มาก จนเป็นสินค้าสำคัญของเมือง ลักษณะสำคัญของชุมชนนับถือระบบเครือญาติ เป็นชุมชนที่เชื่อถือในการบุญการกุศลในเทศกาลต่างๆ เป็นชุมชนแบบเกษตรกรรม นิยมความสนุกสนานการละเล่น และมีวัฒนธรรมผสมผสานของวัฒนธรรมเชื้อชาติ และศาสนาลักษณะของพื้นที่ในชุมชนวัดขันเงิน ดังนี้

1. ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน ชุมชนทางการเกษตร ชุมชนมีอาชีพเกษตร มีประเพณีชุมชนเก่าแก่ โดยมีที่จากตำนานพระพุทธศาสนา คนในชุมชนประกอบอาชีพทางการเกษตร และค้าขาย มีการปรับตัวพัฒนาสู่ความเป็นเทศบาลเมือง (Phra Dhammakosājār (Angarch Thitadhammo), 2018) ชุมชนแห่งความร่วมมือ (Jitruen, 2018) ชุมชนวินัยต่อตนเอง (Pechsuvan, 2018) ชุมชนแห่งความดี คนในชุมชนมีความศรัทธาไว้ หรือผู้นำสูง มีเมตตา และให้ความร่วมมือทางสังคม เป็นอย่างดีในชุมชนตนมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดสูง สร้างความรักความเข้าใจระหว่างกัน การเข้าร่วมกลุ่มชมรมต่างๆ ที่มุ่งสร้างประโยชน์สาธารณะ (Jitruen and Aksonnam, 2018) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Ratanasuban, 2018) ชุมชนได้สะสมภูมิปัญญา ส่งเสริมการศึกษา องค์ความรู้ ประสบการณ์ของคนในชุมชน ด้วยการการฝึกเด็กให้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ชุมชนแห่งความรัก และอ่อนน้อมถ่อมตน ส่งเสริมระบบอาวุโส การสร้างค่านิยมของบุคคลในเรื่องการเคารพ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เพื่อสร้างระบบของชุมชนเข้มแข็ง (Vangin, 2018)

2. ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการให้คำแนะนำสั่งสอนหลักธรรม หลักเหตุผลสู่ภาคปฏิบัติทางกาย วาจา และใจ และมีกิจกรรมเพื่อฝึกพัฒนาให้คนได้ปฏิบัติจริง (Phra Dhammakosājār (Angarch Thitadhammo), 2018) การเชื่อมหลักศรัทธา ความรู้ในหลักศรัทธา และหลักปฏิบัติในชีวิตของคนด้วยการพูดคุยอย่างใกล้ชิด (Vangin, 2018) การจัดการส่งเสริมกิจกรรมในโรงเรียนเพื่อเสริมทักษะประสบการณ์ของเด็ก และเยาวชนด้านต่างๆ เน้นความซื่อสัตย์ สุจริต กตัญญู และมีการประชุมเพื่อขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง หรือความร่วมมือจากชุมชนในกิจกรรมต่างๆ โดยผ่านสถานศึกษา และเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน (Yodsudar, 2018) จิตสำนึกของคนในชุมชนที่นี่ ไม่ต้องควบคุมมากนัก ฝ่ายปกครองเป็นแค่เติมเต็มส่วนที่ขาด และเป็นหน้าที่โดยตรงของฝ่ายปกครองโดยตรงที่ผูกพันตามกฎหมาย ที่ต้องมีส่วนส่งเสริมกิจกรรมความรู้ และความรักในท้องถิ่น โดยฝ่ายปกครองระดมคณะกรรมการชุมชน จัดประชุม จัดกิจกรรมของเทศบาลลักษณะที่เป็นตัวกลางสู่การปกครองท้องถิ่น และนำไปสู่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ (Aksonnam, 2018)

3. ด้านเศรษฐกิจ รายได้ การดำรงชีวิต วิถีชีวิตแบบชาวสวน และการค้าขาย เศรษฐกิจของคนในชุมชนค่อนข้างไม่ขัดสน เป็นเมืองแห่งผลไม้ (Phra Dhammakosājār (Angarch Thitadhammo), 2018) เศรษฐกิจในชุมชนอยู่ในฐานะปานกลาง คนในชุมชนประกอบอาชีพอย่างไม่ลำบาก ยากจนเกินไป เมื่อเทียบกับชุมชนอื่น แต่มีปัญหาที่ผู้ปกครองส่งเสริมให้เด็กฟุ่มเฟือย (Aksonnam and Ratanasuban, 2018)

4. ด้านสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยาในชุมชน สภาพภูมิประเทศสะอาด เป็นพื้นที่มีแม่น้ำอันอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การอยู่อาศัย ซึ่งควรที่จะอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกไม่ควรทำลาย (Aksonnam, 2018) ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ชีวิตชาวสวนอยู่สบาย (Ratanasuban, 2018) การปรับปรุงสถานที่เป็นสิ่งจำเป็น และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดความสุข ความพอใจแก่ผู้ที่อยู่อาศัย (Meesombut, 2018)

5. ส่วนสิ่งที่ต้องส่งเสริมปรับปรุงพัฒนาในชุมชน ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะศีล 5 (Meepat, 2018) ส่วนของคนพุทธควรมีการผลักดันให้คนเข้าวัดกันให้มากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีสำนึกรักบ้านเกิด หรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ให้ยั่งยืนตลอดไป (Aksonnam, 2018)

6. อัตลักษณ์ จุดเด่น คุณค่าของลักษณะชุมชน การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนขึ้นเงินอาศัยหลัก การเคารพในหลักเกณฑ์ การอยู่ร่วมกันร่วมกันในลักษณะต่างๆ (Aksonnam, 2018) การร่วมแรงร่วมใจกัน โดยลักษณะของสมาชิกในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจร่วมกัน (kongpee, 2018) จากการที่คนในชุมชนมุ่งพัฒนาการศึกษา คนในชุมชนส่วนใหญ่มีค่านิยมในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษา และเห็นความสำคัญของความรู้ในระบบการศึกษา โดยส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชน บุตรหลานในชุมชน ได้มีการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ (Meesombut, 2018)

ประเด็นที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์วิถีพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน จ. ชุมพร ตามหลักพุทธสันติวิธี ผลการวิจัยพบว่า

หลักพุทธสันติวิธีในพระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธศาสนามุ่งสอนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น ให้เกิดความรัก มีความเมตตากรุณาต่อกัน มีความอดทน ไม่เบียดเบียนกัน มุ่งเน้นให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนหลักการพื้นฐานที่จะปฏิบัติและนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนให้เกิดสันติสุข สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข เพราะเป็นหลักธรรมสำหรับการสงเคราะห์ หรือสร้างมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งมีนัยยะของหลักการเพื่อการครองใจคน เป็นหลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ เป็นวิธีทำให้คนรัก เป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคีพระพรหมคุณาภรณ์ (Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto), 2008)

หลักการพื้นฐานของสังคหวัตถุ 4

หลังธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจ ของผู้อื่นผูกไมตรีเอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีการให้การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อ ประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวไม่เป็นคนเห็น การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานพูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสมสำหรับกาลเทศะ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพาสในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอหรือมีความประพฤติเสมอดัน เสมอปลาย (Malarthong, 2009) เป็นหลักธรรมในศาสนาพุทธซึ่งใช้ในการสงเคราะห์ผู้อื่นอันจะเป็น เครื่องผูกไมตรีประสานหมู่ชนเข้าด้วยกันพระวชิรวัฒน์ รอดสุโข, “เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา”, มีหลักการพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. **ทาน** การให้การปัน คือ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่หรือ ทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา การให้เป็นความจำเป็นต้องมีในทุกๆ สังคม เพราะในสังคมมนุษย์เราจะคิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียวย่อมเป็นไปไม่ได้ หรือจะให้เขาทั้งหมดเราก็ออยู่ไม่ได้ (Phra Bhramakunabhorn (P.A. Payutto), 1997)

2. **ปิยวาจา** วาจาอันเป็นที่รัก คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่ารัก ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความ เข้าใจดี สนิทสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สุภาพอ่อนโยน

3. **อัตถจริยา** ทำประโยชน์สุข คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่างๆ บำเพ็ญประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหา และช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม ความเป็นผู้มีน้ำใจ ไม่นิ่งดูดาย รู้จักสงเคราะห์และช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นให้สำเร็จ รู้จักช่วยกระทำการอันเป็นประโยชน์ บุคคลอื่นหรือแก่สังคมส่วนรวม ตามความเหมาะสมแก่ฐานะและโอกาส ไม่เป็นคนแล้งน้ำใจช่วยใครไม่เป็น (Phra Bhāvanāvisudhigun Saremchai Jayamanglo, 1999)

4. **สมานัตตตา** การวางตัวอย่างเหมาะสม คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอดันเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน (Phra Bhramakunabhorn (P.A. Payutto), 1997)

วิถิพัฒนาธรรมของชุมชนวัดชั้นเงิน จ. ชุมพร ตามหลักพุทธสันติวิธี

จากกรอบแนวคิดสังคหวัตถุ 4 มีนัยยะแสดงถึงหัวใจสำคัญของการโอบอ้อมอารี ช่วยให้บุคคล ดำรงตนอยู่ได้ในสังคมด้วยความสุข เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจ สมานไมตรีระหว่างกัน เป็นเครื่องส่งเสริม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภายในครอบครัว หรือหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ให้มีความเคารพนับถือกัน ตามสมควรแก่ฐานะด้วยแนวทาง กล่าวคือ ทาน การให้ คือ การเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กันและกันในด้านวัตถุ

ปิยวาจา คือ การเจรจาถ้อยคำซึ่งเป็นที่รักที่จับใจแก่กันและกัน อันเป็นถ้อยคำสุภาพ อรรถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ต่อกันและกัน สมานัตตตา คือ ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอ หรือเสมอดันเสมอปลาย การรักษาระเบียบวินัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อยตามหน้าที่ จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ชุมชนวัดขันเงินได้ดำเนินวิถีพุทธวัฒนธรรมชุมชนตามกรอบสังคหวัตถุ 4 ดังนี้

1. ชุมชมเอื้ออารีด้วยวิถีแห่งการให้การเสียสละแบ่งปัน (ทาน) ชุมชมวัดขันเงิน เป็นชุมชนแห่งการเอื้ออารีด้วยวิถีแห่งการให้การเสียสละแบ่งปัน โดยการตระหนักในหน้าที่ (Pechsuwan, 2018) เป็นสิ่งที่ต้องทำ ให้ความช่วยเหลือ การทำงานรับใช้คน การให้บริการ ให้ความช่วยเหลือด้วยใจจะสามารถสื่อให้เข้าใจและรับรู้ถึงความเต็มใจของทุกท่าน

2. การสืบทอดรักษาวินัยชุมชนด้วยความรักและความเข้าใจ (ปิยวาจา) โดยมีรูปแบบการปฏิบัติด้วยสำรวมวาจา ไม่ว่าร้าย (Phra Dhammakosājār Angarch Thitadhammo, 2018) เรียนรู้ซึ่งกันและกัน (Meepat, 2018) การนำประวัติศาสตร์มาศึกษาในฐานะที่เป็นบทเรียน การเคารพให้เกียรติ (Ratanasuban, 2018) อย่าเอาเรื่องเชื้อชาติ ศาสนามากล่าวถึงทำนองล้อเล่น ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภาษา ศาสนา ที่เกี่ยวกับบุคคล ชุมชน โดยเปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันและการสลายความเป็นตัวตน (Yodsudar, 2018) การพูดด้วยความสัจจจริง บุคคลพึงชนะความโกรธด้วยการไม่โกรธตอบ ชนะความชั่วด้วยความดี ชนะความตระหนี่ด้วยการให้ และชนะคนพูดเหลวไหลด้วยการพูดคำจริง (Phra Dhammakosājār Angarch Thitadhammo, 2018) เปิดใจให้กว้าง อภัยซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างที่ไม่เกิดความขัดแย้ง ต้องหากิจกรรมทำร่วมกัน เปิดใจกว้างมากขึ้น เรียนรู้วิถีชีวิตของกันและกัน ให้มาก ไม่นำศาสนา ประวัติศาสตร์ มาเปรียบเทียบกัน การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือแบ่งปัน (Vangin, 2018) การให้อภัยซึ่งกันและกัน ต้องระวังคำพูด พูดแต่สิ่งที่ดี และการสลายอหังการ หมายถึง ลดทอน สลาย และทะลายความยึดมั่นถือมั่นในทางชาติพันธุ์ การยอมรับความหลากหลาย พยายามจะฟัง และยอมรับความเห็นต่างกัน การเคารพ ให้เกียรติในชีวิต และทรัพยากรของคนอื่น (Phra Dhammakosājār Angarch Thitadhammo, 2018)

3. การสร้างสรรค์พัฒนาชุมชนเพื่อบำเพ็ญประโยชน์สุขร่วมกัน (อรรถจริยา) การประพฤติประโยชน์ การทำตนให้เป็นประโยชน์สุขต่อตนและคนอื่น การทำตนให้เป็นประโยชน์ ไม่นิ่งดูดาย มีน้ำใจ ไม่ตรีต่อกัน การปฏิบัติงานในแต่ละหน้าที่แต่ละแผนกเต็มกำลังและความสามารถ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กระทำด้วย เน้นการไม่ทำบาปทั้งปวง รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตัวเอง ผลประโยชน์ลักษณะนี้ยังพอรับได้ ทำให้อยู่ร่วมกันได้ ความรักนั้นอดทนนาน คนที่รักกันอยู่เป็นครอบครัวจะต้องอดทนให้ได้ ชีวิตครอบครัวจึงอยู่อย่างราบรื่น ความรักจะทำให้ทนได้ทุกสิ่ง เราต้องเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเพื่อให้สันติสุขกลับมาได้ ชาวพุทธก็อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข สร้างสิ่งที่ดีงามต่อเพื่อนมนุษย์ ร่วมกันรับผิดชอบ ร่วมกันพิจารณา และร่วมกันตัดสินใจ ร่วมมือกันในการดำเนินการ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ การฟังพาดูด้วยกัน (Aksonnam, 2018)

4. สืบสานสายสัมพันธ์วิถีแห่งความเป็นญาติมิตร (สมานัตตตา) ความเป็นคนมีตนสม่ำเสมอ ไม่ถือตัวคือ ไม่หยิ่งจองหอง การวางตนให้สมกับฐานะที่ตนมีอยู่ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ในยามสุขก็สุขด้วย หรือไม่ยามทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เอาตัวเข้าสมาน ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลายไม่เอาเปรียบ ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน วางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคลเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม ชุมชนได้มี แนวทางปฏิบัติคือ ความอดทน อดกลั้น ซึ่งเป็นเป้าหมายหลัก การไม่ทำร้าย การไม่เบียดเบียนกันทั้งกาย วาจา ใจ การอยู่ร่วมกัน ท่ามกลางความแตกต่างคือ ยอมทำใจ สลายตัวตน ดึงคนเข้ามาอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อะไรที่ยอมได้ก็ยอมและไม่กระทบต่อสันติสุขเรียนรู้ซึ่งกันและกันความขัดแย้งยอมไม่เกิดขึ้น ยอมรับผู้อื่น สอดคล้องกับสังคัมพหุวัฒนธรรม ไปเยี่ยมเยียนวัด มัสยิด ทำความดีร่วมกัน เห็นผู้อื่นเปรียบเสมือนญาติ มีกิจกรรมร่วมกัน อยู่อย่างสามัคคี และพี่น้องกัน

กล่าวโดยรวม ด้วยเหตุที่ว่าชุมชนมีการให้ปัน มีการเอื้อเฟื้อเผื่อ เสียสละ มีน้ำใจ สะท้อนการเป็นสังคัมแห่งมิตรสหาย นั้นหมายความว่าหลักการให้ทาน การแบ่งปันของชุมชนก็ดี การพูดคุยสื่อสารพูดคุยถึงพี่น้องกันก็ดี การช่วยเหลือผู้อื่นในเวลาที่เป็นไม่เป็นคนนั่งดูตายในเมื่อตนเองมีกำลังความสามารถที่พอจะช่วยเหลือได้ก็ดี การคบกันด้วยความจริงใจ และมีความเสมอต้นเสมอปลายทั้งในยามที่มิตรรุ่งเรืองและในคราวตกต่ำก็ดี ได้ก่อเกิดการสร้างมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกันไว้ เกิดความมีสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกันอย่างเห็นได้ชัดในชุมชน ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์แบบเครือญาติ

คุณค่าความสำคัญของสังคัตถ 4 เพื่อส่งเสริมชุมชนพหุวัฒนธรรม

การพัฒนาชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันภายใต้กรอบสังคัตถ 4 ชุมชนวัดขันเงินได้ก้าวสู่ความเป็นชุมชนสันติสุข ประสบผลสำเร็จ สะท้อนสังคัมแห่งการเรียนรู้ ให้โอกาสกันและกันในการพัฒนา สะท้อนถึงการสื่อสารสั่งการ ความสมานสามัคคี การเสียสละเพื่อชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การร่วมสุขทุกข์ ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขปัญหามีการให้กำลังใจในการช่วยเหลือกัน การให้ความรู้ ให้คำแนะนำ และคำปรึกษา การจัดสรรแบ่งปันรายได้ ด้วยความเป็นธรรม การยินดีรับผิชอบ และร่วมแก้ปัญหาของงานด้วยความเต็มใจ สะท้อนการรับรู้ การสื่อสารที่ดีต่อกัน ร่วมงาน ร่วมรับฟังข้อคิดเห็นต่างๆ ผู้วิจัยพบว่า ลักษณะของชุมชนวัดขันเงิน สะท้อนการมีส่วนร่วม คือ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” มีกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจในชุมชน มีการพูดคุยสาเหตุที่มาของปัญหาจากแพหรือปัญหาของชุมชน มีส่วนร่วมในการคิดและสร้างรูปแบบ และ วิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหของชุมชนร่วมกัน มีการวางแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม เพื่อขอจัดและแก้ไขปัญหารวมทั้งรับผิดชอบร่วมกัน

ชุมชนได้กลายเป็นชุมชนที่มีความมั่นคง คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองรวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อคนอื่นๆ การดำเนินชีวิตของชุมชนมีความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคัม สิ่งแวดล้อม

หลักสังคหวัตถุ 4 มีความสอดคล้องยึดหยุ่นทำให้สังคมมีการปรับตัว เพื่อการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน และได้สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชน ดังนี้

1. **ชุมชนแห่งศรัทธา** ชุมชนที่เชื่อมั่นในความดี แบบอย่างของคนดี รวมถึงการตั้งมั่นในความถูกต้อง บริสุทธิ์ ยุติธรรม และในความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน
2. **ชุมชนแห่งการเคารพกฎเกณฑ์** มีพันธสัญญาพื้นฐานของมนุษย์ในการยอมรับ และเรียนรู้ร่วมกันในวิถีการปฏิบัติของตนด้วยความเข้าใจจริงใจ และอยู่ในระเบียบของชุมชน
3. **ชุมชนแห่งการรับผิดชอบร่วมกัน** มีการจัดสรร และแบ่งปันหน้าที่ให้เหมาะสมกับความรู้ สถานะ ความสามารถที่ตนจะพึงกระทำในชุมชนนั้นๆ ด้วยความสามัคคี และบรรลुข้อตกลงอันเป็นเป้าหมายเดียวกันในชุมชน
4. **ชุมชนเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม** มีการสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นในชุมชน ให้ความเมตตา กรุณา หรือสร้างค่านิยมที่ดีในการช่วยเหลือคนในชุมชนเดียวกัน มิให้มีความเลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมากนัก เช่น การสงเคราะห์คนยากจน ผู้มีความเดือดร้อนต่างๆ เป็นต้น
5. **ชุมชนเพื่อการสื่อสารที่ดี** มีการติดต่อกันระหว่างบุคคลด้วยความสุภาพ อ่อนโยน ด้วยความเมตตา และเคารพในสิทธิหน้าที่ของคนในชุมชน ด้วยการเชื่อมโยงทุกเครือข่ายของคนในชุมชนให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงปราศจากอคติ การแบ่งปันความรู้ วิทยาการใหม่ๆ ระหว่างกันเสมอๆ
6. **ชุมชนเพื่อความยุติธรรม** หมายถึง การที่คนในสังคมมีวินัยทางศีลธรรม และกฎหมายในสังคม ด้วยการรักษากฎ กติกาชุมชนร่วมกันอย่างเคร่งครัด

สรุป

การศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการเสริมสร้างชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้กรอบหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ชุมชนวัดชั้นเงินได้สะท้อนความเป็นชุมชนที่น่าอยู่อาศัย เนื่องจาก สังคมหรือชุมชนมีมิติการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นชุมชนที่มีความเคร่งยึดเหนี่ยวน้ำใจกันและกัน ผูกไมตรีเอื้อเพื่อเกื้อกูล การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน สะท้อนการให้การเสียสละ หรือการเอื้อเพื่อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวไม่เป็นคนเห็น การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ เป็นประโยชน์เหมาะสมหรรษาเหมาะสม เป็นหลักธรรมซึ่งใช้ในการสงเคราะห์ผู้อื่นอันจะเป็นเครื่องผูกไมตรีประสานหมู่ชนเข้าด้วยกัน เป็นชุมชนที่ไม่มีความเบียดเบียน มีความรัก สามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิมนุษยชน มีความสัมพันธ์ที่ดี เป็นอิสระ มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่นอย่างแน่นแฟ้นในทางกายภาพหรือรูปธรรม ชุมชนวัดชั้นเงินเป็นชุมชนที่หันหน้าเข้าหากันเพื่อพูดคุยกัน ทำตามข้อตกลงของชุมชน มีการพูดคุยกันด้วยจริงใจต่อกัน จากแนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชนข้างต้น หลักสังคหวัตถุ 4 สามารถเป็นกรอบแนวทางสะท้อนชุมชนให้เกิดสันติสุขได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

ชุมชน องค์กร หน่วยงานต่างที่ต้องการสร้างความมั่นคงเข้มแข็งในชุมชนของตนเองสามารถที่จะนำหลักการพุทธวิธีดังกล่าว และเป็นแบบในการปฏิบัติและพัฒนาชุมชนของตนเองได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ พึ่งตนเองได้ บนพื้นฐานของความเสียสละ สื่อสารกันด้วยความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจกัน และมีท่าทีความเป็นมิตรต่อกันและกัน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทบทวนในครั้งต่อไป

ผู้วิจัยจึงขอเสนอประเด็นปัญหาชุมชนเอาไว้ เพื่อให้ผู้ใดศึกษาได้ทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ในโอกาสต่อไป ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวตามกรอบแนวคิดหลักสังคหวัตถุ 4
2. ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดหลักสังคหวัตถุ 4

References

- Aksonnam, P. (2018). Chief of the Deputy Secretary of Muanglangsuang. *Interview*. February 20.
- Jitruen, A. (2018). Teacher of Suansriwittay School. *Interview*. February, 21.
- Kongpee, K. (2018). Teacher of Muanglangsuang School. *Interview*. February 20.
- Meepat M. (2018). Deputy Director of Wat Khanngoen School. *Interview*. February 20.
- Meesombut, S. (2018). Director Wat Khanngoen School. *Interview*. February 20.
- Malarthong S. (2009). *Morality Operation Manual for developing the children and young*. Bangkok: Agriculture Cooperatives of Thailand.
- Pechsuvan, N. (2018). Teacher of Suansriwittay School. *Interview*. February 21.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Bhramakunabhorn (P.A. Payutto). (1997). *A Constitution for Living: Thai Version*. (82nd ed.). Bangkok: Pimsuay.

Phra Virawat Raudsuko. (2007). *Comparison of Learning Achievement and Durability to Learn Buddhism*. Master of Arts. Graduate School: Mahasarakrm University.

Phra Bhāvanāvisudhigun (Saremchai Jayamanglo). (1999). *Answer the question of Dhamma Practice*. Bangkok: HTC Press.

Phra Dhammakosājār (Angarch Thitadhammo). (2018). Monks Consultants of Chumporn Province. *Interview*. February 20.

Ratanasuban, J. (2018). Instructor of Christian doctrine and Teacher of Muanglangsuan School. *Interview*. February, 20.

Vangin, U. (2018). Practitioner and Instructor Principle of Islam. *Interview*. February 20.

Yodsudar, P. (2018). Teacher of Muanglangsuan School. *Interview*. February 20.